

ΑΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ.

Ἀριθ. 12.

ΕΝΣΤΑΣΕΙΣ. ΜΕΡΟΣ Β'.

Εκ τῶν γενομένων κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐνστάσεων ὑπάρχουσι τινες, τὰς ὁποίας καὶ οἱ ἅπλοι Χριστιανοὶ ἐμποροῦν ἀφ' ἐαυτῶν νὰ ἀναιρέσωσιν. Εἶναι δὲ πάλιν ἄλλαι, εἰς τὰς ὁποίας ἔδωκαν μὲν οἱ πολυμαθεῖς ἀποκρίσεις, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι τῶν Χριστιανῶν οὔτε νὰ νοήσωσιν αὐτὰς δύνανται· ὑπάρχουσι δὲ καὶ τινες ἄλλαι, εἰς τὰς ὁποίας οὐδεὶς, ὅσον καὶ ἂν ἦναι πεπεισμένος, δὲν ἐμπορεῖ νὰ δώσῃ πλήρη ἀπόκρισιν, κατὰ συνέπειαν τῶν ἀτελῶν τοῦ ἀνθρώπου γνώσεων εἰς τὸν παρόντα τοῦτον βίον. Διότι, σοφὸν καὶ πολυμαθὴ λέγοντές τινα, ἐννοοῦμεν ὅτι αὐτοὶ εἶναι τοιοῦτος συγκριτικῶς πρὸς ἄλλους· καὶ ὁ πλεῖστα γινώσκων γνωρίζει ὀλιγώτατα παραβαλλόμενα μ' ὅσα ἄγνοε· καὶ ὁ σοφώτατος δὲν ἐμπορεῖ νὰ κατανοήσῃ ἅπαντα τοῦ Δημιουργοῦ τὰ ἔργα καὶ τὰ σχέδια. Τοῦτο δὲ μάλιστα πρέπει νὰ ἐνθυμώμεθα εἰς τὴν προκειμένην περίστασιν, ἐπεὶ δὴ ὁ Χριστιανισμὸς ἀτελῶς γινώσκειται. Τὸ εἰς ἡμᾶς ἀποκαλυφθὲν πρέπει νὰ ἦναι μέρος μόνον, καὶ ἴσως μικρὸν μόνον μέρος ὅλης τῆς ἀληθείας. Πολλὰ, περὶ ὧν κατὰ τὸ παρὸν ὀλίγον τι ἢ καὶ οὐδὲν γνωρίζομεν, ἔχουν ἢ ἐνδέχεται νὰ ἔχωσι στενὴν σχέσιν μὲ τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν. Παραδείγματός χάριν, δὲν γνωρίζομεν παρὰ μικρότατον μέρος τοῦ σύμπαντος· ὅλης τῆς ἱστορίας, παρελθούσης καὶ μελλούσης, τοῦ κόσμου τὸν ὅποιον κατοικοῦμεν· καὶ τοῦ ὅλου τῆς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρξεως.

Ἡ γῆ δὲν εἶναι παρ' ἀσήμαντον μόριον συγκρινομένη μὲ τὸν ἥλιον, τοὺς πλανήτας, καὶ τὰ λοιπὰ οὐράνια σώματα. Πιθανὸν δὲ ὅτι ταῦτα πάντα κατοικοῦνται· καὶ ἴσως τὸ φανερωθὲν εἰς ἡμᾶς Εὐαγγέλιον εἶναι μικρὸν τι μέρος εὐμεγέθους τινὸς σχεδίου, ἀφορῶντος τοὺς κατοίκους πολυαρίθμων ἄλλων κόσμων.

Ἐπειτα, ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν πόσον χρόνον ὁ κόσμος ἡμῶν οὗτος ἔχει νὰ διαρκέσῃ. Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία ἴσως δὲν ὑπῆρξεν ἔτι τὸ ἐν πεμπτημόριον, ἢ τὸ ἐν πεντηκοστημόριον, ὅλου τοῦ καιροῦ τῆς· καὶ ἴσως δὲν παρήγαγεν ἔτι τὸ ἐν πεντηκοστημόριον τῶν ἀποτελεσμάτων, ὅσα εἶναι προωρισμένη νὰ παράξῃ.

Γνωρίζομεν δὲ ὅτι, ἐπεὶ δὴ προτείνει τὴν ἐλπίδα ἀθανασίας ἐπέκεινα τοῦ τάφου, εἶναι συνδεδεμένη μὲ τοῦ ἀνθρώπου τὴν κατάστασιν οὐχὶ μόνον κατὰ τὸ ἐπὶ γῆς βραχὺ διάστημα, ἀλλὰ καὶ κατ' ὅλην τὴν αἰωνιότητα.

Ὅθεν, ἐπεὶ δὴ ὁ Χριστιανισμὸς, ἀν' ἀληθείᾳ, πρέπει νὰ ἦναι σύστημα τόσοῦν μερικῶς καὶ ἀτελῶς εἰς ἡμᾶς ἀποκεκαλυμμένον, καὶ τοσοῦτον συνδεδεμένον μὲ πράγματα, τῶν ὁποίων μικρὰν ἢ καὶ οὐδεμίαν γνῶσιν ἐμπορεῖ νὰ ἔχῃ ὁ ἀνθρώπος, ἦτον ἐπόμενον νὰ εὐρίσκωνται εἰς αὐτὸν δυσκολίαι, τὰς ὁποίας καὶ οἱ σοφώτατοι τῶν ἀνθρώπων ἀδυνατοῦν νὰ ἐξηγήσωσιν. Ἀνθρώποι δὲ τῶν ὁντι σοφοὶ δὲν ἐκπλήττονται οὔτε ἀδυμοῦσι τοιαύτας

δυσκολίας ἀπαντῶντες, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων εἶναι προτοίμασμένοι νὰ περιμένωσιν αὐτάς.

Ἄς σαφηνίσωμεν τὰ εἰρημένα δι' ἐνὸς ἁπλοῦ παραδείγματος· ὑπόθετε γεωγραφικὸν πίνακα μεσογείου τινὸς χώρας, εἰς τὸν ὅποιον βλέπονται ποταμοὶ χωρὶς πηγὴν ἢ ἐκβολὰς, καὶ δρόμοι μηδαμῶ ἄγοντες. Ἀνθρώπος, ὅπως οὖν εἰδήμων τῆς γεωγραφίας, ἐννοεῖ διαμιᾶς, θεωρῶν τοιοῦτον πίνακα, ὅτι αἱ τῶν ποταμῶν πηγαὶ καὶ ἐκβολαί, καὶ αἱ πόλεις εἰς τὰς ὁποίας ἄγουν οἱ δρόμοι, εὐρίσκονται ἐπέκεινα τῶν ὁρίων τῆς ἐν τῷ πίνακι περιοχῆς, μολονότι ποῦ κεῖνται αὐτοὶ ἴσως ἄγνοε. Ἄλλος δὲ τις, πάντῃ ἄμοιρος γεωγραφικῶν γνώσεων, ἤθελεν ἴσως μεμφθῆναι τὸν πίνακα ὡς δεικνύοντα μέρος μόνον τῆς διευθύνσεως τῶν ποταμῶν καὶ δρόμων. Αὐτὸ δὲ τοῦτο συμβαίνει καὶ ὡς πρὸς πᾶν ἄλλο, τοῦ ὁποίου βλέπομεν μόνον ἐν μέρος, ἐκτὸς ἂν ἐνθυμώμεθα ὅτι δὲν εἶναι εἰμὴ μέρος, καὶ λαμβάνωμεν εἰς τὸν λογαριασμὸν τὴν ἀτελῆ αὐτοῦ θεωρίαν μας.

Ἀλλὰ μολονότι ἀδύνατον εἶναι νὰ ἐμπορῇ πᾶς Χριστιανὸς ν' ἀπαντᾷ εἰς πᾶσαν ἐνστάσιν, ὅσον ὅμως αὐξάνουν αἱ γνώσεις αὐτοῦ καὶ ἡ ἐξίς τοῦ σκέπτεσθαι καὶ συλλογίζεσθαι περὶ τῶν τοιούτων, τόσοῦν εὐκολώτερον θέλει εὐρίσκειν ἀπαντήσεις ἀποχρώσας εἰς πολλὰ, τὰ ὁποῖα κατὰ πρώτην προσβολὴν ἐφαίνοντο παραπολὺ δύσλυτα. Ἐξαιρέτως δὲ, δυσκολίαι τινὲς εἰς τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, ὡς κατ' αὐτῆς ὑποτιθέμεναι, εὐρίσκονται ὑπὲρ αὐτῆς, μετὰ ὠριμωτέραν σκέψιν. Ναὶ μὲν, εἰσέτι διαμένουν δυσκολίαι δυσεξηγήτοι· ἀλλ' ἀντὶ ν' ἀναιρῶσι τὴν πίστιν ἡμῶν, ἐπιβεβαιουσιν αὐτήν.

Λόγου χάριν· ἡ κακὴ ζωὴ πολλῶν Χριστιανῶν, οἵτινες ἐπαγγέλλονται ὅτι περιμένουν νὰ κριθῶσιν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ μ' ὅλον τοῦτο πράττουν ὅλα τὰ ἐναντία τῶν ὅσα ἐκεῖνος ἐδίδασκε καὶ ἐπραττεν, εἶναι μία ἐνστασις συχνότατα ὑπὸ τῶν ἀπίστων προτεινομένη, καὶ μεγαλητέραν ἴσως ἐπιρροὴν ἔχουσα εἰς τὸ πνεῦμα τῶν οἰασθήποτε ἄλλης. Ἴδοι, λέγουσι, θρησκεία, ἐπαγγελλομένη ὅτι σκοπὸν ἔχει τοῦ ἀνθρώπου τὴν μεταβῶντα, καὶ ὅμως οἱ δεχόμενοι τὴν θρησκείαν ταύτην ζῶσιν ὡς νὰ μὴν ὑπῆρχεν ἄλλος κόσμος εἰμὴ ὁ παρὼν, καὶ παραδίδονται εἰς ὅλα τὰ χαμερπῆ καὶ πονηρὰ πάθη τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀπαρallaκτως καθὼς οἱ Ἑθνικοί. Ἐκτὸς δὲ τῶν ὅσοι οὔτε φροντίζουν οὔτε συλλογίζονται ποσῶς περὶ τῆς θρησκείας αὐτῶν, εὐρίσκομεν (λέγουσι) πολλοὺς, οἵτινες πολλὰ καὶ λαλοῦν καὶ συλλογίζονται περὶ αὐτῆς, μέγαν Χριστιανικὸν ζῆλον ἐπαγγελλόμενοι, καὶ μ' ὅλον τοῦτο τρέφουσι μῖσος κατὰ τῶν συναδελφῶν Χριστιανῶν, ὑποθάλλουσι τὸν φθόνον, τὴν συκοφαντίαν, τὴν φιλονεικίαν, καὶ τὸν κατ' ἀλλήλων διωγμὸν, καὶ ταῦτα ἐν ᾧ καιρῷ ἐπαγγέλλονται ὅτι εἶναι πιστοὶ ὅπαδοι Ἐνὸς, ὁ ὁποῖος ἐδίδασκεν αὐτοὺς ν' ἀγαπῶσι καὶ τοὺς ἐχθροὺς των, ν' ἀποδίδωσιν εὐλογίαν ἀντὶ κατάρας, καὶ νὰ γνωρίζωνται ὡς μαθηταὶ αὐτοῦ διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης.

Βέβαια δὲ ὁ εἰλικρινὴς Χριστιανὸς λυπεῖται καὶ

ἀδυναμεί ὅτι μέχρι τοῦδε ἡ θρησκεία μας ἐπέφερε τόσον ὀλιγωτέραν βελτίωσιν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων παρ' ὅσῃ ἦτον εὐλογον νὰ ἐλπίζωμεν. Κατὰ βάθος δὲ ὀφείλει ἕκαστος ἡμῶν νὰ σκεφθῇ, πόσον διπλασίως ἐνοχος κατανατᾷ ὁ Χριστιανὸς, ὁ ὢν εἰς τρόπον ὥστε νὰ κακολογηταί ἡ θρησκεία του, καὶ ὅστις οὕτω ὄχι μόνον ἐπανίσταται κατὰ τοῦ Κυρίου του, ἀλλὰ φέρει καὶ ἄλλους ν' ἀποβάλλωσιν αὐτόν. Ἀλλ' ἔταν ἡ κακὴ ζωὴ τοσούτων Χριστιανῶν προτείνεται ὡς ἐνστασις κατὰ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, δύναται τις ν' ἀπαντήσῃ ἐρωτῶν, ἂν τοῦτο δὲν ἀποδεικνύῃ πόσον εἶναι ἀπίθανον ὅτι ἄνθρωπος ἐπενόησε τοιαύτην θρησκείαν. Ὑπόθεσις ὅτι οἱ ἀγροὶ τόπου τινὸς, ἐπιμελῶς ἀροτρευόμενοι καὶ βοτανιζόμενοι, σπείρονται μὲ σῖτον, καὶ ὅμως χόρτα καὶ ἀκάνθας ἐκφύουσι, τὰ ὅποια καὶ πνίγουν τὸν σῖτον, ἐὰν κατ' ἐπανάληψιν δὲν ἀφαιρεθῶσιν· εἰς τοιούτους ἀγροὺς ἐμπορεῖς νὰ πιστεύσῃς ὅτι ὁ σῖτος ἤθελε βλαστάνειν αὐτομάτως· ὄχι βέβαια· ἀλλ' ἤθελες συμπεράνειν ὅτι, ἂν ἡ γῆ ἀφίνετο ἀκαλλιέργητος, ἤθελε γεννήσῃ χέρτα καὶ ἀκάνθας, οὐδόλως δὲ σῖτον. Ὡσαύτως, καὶ ὁπότεν βλέπῃ τις τὸν φυσικὸν χαρακτῆρα τῶν ἀνθρώπων τοσούτον ἐναντίον εἰς τὸν καθαρὸν, καὶ γενναῖον, καὶ φιλάγαθον, καὶ συγχωρητικὸν χαρακτῆρα τοῦ Εὐαγγελίου, ὥστε καὶ μετὰ τὴν παραδοχὴν τοῦτου νὰ ἦναι ἡ ζωὴ τῶν ἀντίθετος εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν ἀρετὴν, δὲν ἐμπορεῖ βέβαια νὰ τὸ κρίνῃ πιθανὸν ὅτι ὃν τοιοῦτον ὁποῖος ὁ ἄνθρωπος ἐπενόησε θρησκείαν τοιαύτην ὁποῖα ἡ Χριστιανικὴ.

Ἰδοὺ καὶ ἄλλο παράδειγμα· προβάλλουσί τινες κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ὅτι δὲν ἐξηπλώθη καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην. Ἐπαγγέλλεται ὅτι σκοπὸν ἔχει νὰ φωτίσῃ καὶ νὰ βελτιώσῃ ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος· καὶ ὅμως, ὥστερον ἀπὸ χιλίους ὀκτακοσίους χρόνους, μένει ἀκόμη μερίστη μερὶς τῶν ἀνθρώπων, αὐτὸν μὴ παραδεχθεῖσα. Ὅλα τῶντι τὰ πλεον πεπολιτισμένα ἔθνη πρεσβεύουσι τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν· ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ πολλὰ ἑκατομύρια εἰσὶν μὴ ἐπιστραφέντα· τῆς θρησκείας δὲ ἡ πρόοδος μεταξὺ τούτων φαίνεται βραδυτάτη. Τοῦτο ἐμπορεῖ μὲν νὰ φαίνεται παράδοξον καὶ δυσεξηγήτον· ἀλλὰ τουλάχιστον δεικνύει ὅτι ἀνθρώπινα φιλῶς μέσα δὲν ἐδεμελίωσαν οὔτε διέδωκαν καταρχὰς τὸν Χριστιανισμόν. Τὰ ἔθνη ὅσα ἄτῳρα πρεσβεύουν αὐτὸν εἶναι πολλὰ δυνατώτερα καὶ εἰδημονέστερα καὶ ἐμπειρότερα εἰς ὅλας τὰς βιωτικὰς τέχνας παρὰ τὸ λοιπὸν μέρος τῆς ἀνθρωπότητος· καὶ ὅμως, ἂν καὶ ἀποστέλλωσι πολλοὺς δραστηρίους καὶ ζηλωτὰς ἱεροδιδασκάλους, ἡ θρησκεία ὀλιγότερον προοδεύει εἰς μίαν ἑκατονταετηρίδα παρ' ὅσον εἰς ὀλίγα ἔτη, ὅτε κατὰ πρῶτον ἐκήρυξαν αὐτὴν ὀλίγοι τινὲς Ἰουδαῖοι χωρικοὶ καὶ ἄλεις, ἅπαντας σχεδὸν τοὺς πλουσίους, καὶ δυνατοὺς, καὶ σοφοὺς ἐναντίους αὐτῶν ἔχοντες. Ὅθεν εὐλόγως ἐμποροῦμεν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι εἶχον ἐκεῖνοι πλεονέκτημά τι, τοῦ ὁποῖου ἡμεῖς στερούμεθα· τοῦτο δὲ ἦτον αἱ θ α υ μ α τ ο υ ρ γ ι κ αὶ δ υ ν ά μ ε ι ς .

Προτείνεται δὲ καὶ ἄλλη τις ἀντιλογία, ὅτι αἱ ἱεραὶ μας βίβλοι δὲν δίδουσι πλήρη τινὰ καὶ σαφὴ ἀποκάλυψιν διαφόρων ἀξιολόγων καὶ περιέργων πραγμάτων· λόγου χάριν, βραχύτατα ἱστοροῦσι περὶ τῆς τοῦ κόσμου δημιουργίας, περὶ τῶν πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, περὶ τῶν ἀγγέλων, καὶ, τὸ κυριώτερον, δὲν εὐρίσκομεν εἰς αὐτὰς πλήρη καὶ ἰδιαιτέραν τινὰ περιγραφὴν τῆς μελλούσης καταστάσεως, καὶ τοῦ βίου τὸν ὁποῖον διάγουσιν ἐν οὐρανοῖς οἱ μακάριοι. Ταῦτα πάντα, καὶ μάλιστα τὸ τελευταῖον, εἶναι περιέργοι καὶ ἀξιόλογοι ὑποθέσεις· καὶ ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν φθάνει ποτὲ εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῶν τοιούτων, φαίνεται εἰς πολλοὺς παραδοξότατον πῶς βίβλοι, θεῖαν ἀποκάλυψιν ἐπαγγελλλόμεναι ὅτι περιέχουν, νὰ ὁμιλῶσι μὲ τοσαύτην συντομίαν, καὶ ν' ἀφίνωσιν ἀδεράπευτον τοιαύτην φυσικὴν περιέργειαν.

Εὐκόλως δύναται τις ν' ἀπαντήσῃ τὴν δυσκολίαν ταύτην λέγων, ὅτι εἰς ἀποκάλυψιν μὲν ἐκ Θεοῦ ἐρχομένην ἦτο φυσικώτατον νὰ ἐλλείπῃ πᾶν τὸ πρὸς εὐχαρίστησιν ἀπλῶς τῆς περιεργείας· εἰς πλαστήν δ' ἀποκάλυψιν, ὑπ' ἀνθρώπων ἐπινοηθεῖσαν, τοῦναντίον ἤθελεν εὐρεθῇ. Ὁ πλάνος ἤθελε μ' ὅλην τὴν λεκτικὴν αὐτοῦ δύναμιν καὶ μὲ περισσὴν λεπτομέρειαν περιγράψῃν τὰ τῆς μελλούσης καταστάσεως, καὶ τὰ περὶ ἀγαθῶν καὶ πονηρῶν ἀγγέλων, καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ ὅσα δεραπεύουσι τοῦ ἀνθρώπου τὴν περιέργειαν. Ὁ δ' ἐνδουσιαστής, ὁ ἐκλαμβάνων ὡς θείας ἀποκαλύψεις τὰ ὄνειρα καὶ τὰς φαντασίας του, ἤθελε μᾶς φλυαρήσῃν ἀμύπολλα περὶ τοῦ ἀοράτου κόσμου, ἐπειδὴ περὶ τούτων μάλιστα παραλογοῦν αἱ ἀσθενημέναι φαντασίαι.

Ὅθεν, καὶ ἂν δὲν ἐμπορῇς νὰ ἐννοήσῃς διατί αἱ θ ε ῖ α ἱ Γραφαὶ νὰ ἦναι κατὰ τοῦτο ὁποῖαι εἶναι, ἐμπορεῖς τουλάχιστον νὰ πληροφρηθῇς ὅτι δὲν ἤθελον εἶσαι τοιαῦται, ἂν εἶχον προέλθειν ἐξ ἀνθρώπων. Εἰς τοῦτο, καθὼς καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ, εἶναι τὸ ἀνάπαλιν τοῦ ὅτι ἡδυνάτο τις νὰ ἐλπίσῃ ἀπὸ πλάνους ἢ ἐνδουσιαστές.

Οἱ πλείότεροι ἐκ τῶν ἡγεμόνων τῆς Γερμανίας διαπραγματεύοντο προσωπικῶς μετὰ τοῦ ὑποκόμητος Τουρέννου, μηδέποτε ζητοῦντες ἐγγύησιν. Καὶ αἱ πλεον φιλύποπτοι δημοκραταὶ ἐδίδον ἐντελὴ πίστιν εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ. Μίαν τῶν ἡμερῶν, εἰς τὴν Σουαβίαν εὐρισκόμενος, ἐπλησίασε μὲ τὸ στράτευμά του εἰς τὴν λίμνην τῆς Κωνσταντίας, διὰ νὰ καθυποβάλλῃ εἰς φόρον γαίας τινὰς τοῦ οἴκου τῆς Αἰστρίας· οἱ Ἑλβετοὶ, οἵτινες εἶχον δίκαιον νὰ φοβῶνται μὴν εἰσέλθῃ αἰφνιδίως εἰς τὴν ἑαυτῶν χώραν ἐπὶ προφάσει τοῦ νὰ διαβῇ ἐκεῖθεν εἰς τὴν τοῦ Αὐτοκράτορος, ἔστειλαν ἐπιτροπὴν νὰ τὸν εἴπῃ ὅτι τοσαύτην πεποίθησιν εἶχον εἰς τὴν τιμὴν αὐτοῦ, καὶ πίστιν, ὥστε δὲν ἤθελον κάμειν οὐδαμίαν στρατολογίαν, ἂν μόνον τοὺς ἐβεβαίονεν ὅτι δὲν ἤθελε περάσειν ἀπὸ τὴν χώραν των· ὅτι ὡς πρὸς ἄλλους ἤθελον μεταχειρισθῇν τὰς μεγαλητέρας προφυλάξεις, ἀλλ' ὡς πρὸς αὐτὸν ἤθελον εὐχαριστηθῇν μὲ μόνον τὸν λόγον του.